

אחד של עבודה, ו-70 ל"י למ"י לסוג אחר. לאחר משא ומתן על שיעור העקיפות והרווח סוכם שהמחירים יהיו 87.50 ל"י ו-47.50 ל"י. לאחר שהתברר לשירות, שהתפוקה ליום עבודה עולה על הערכות קודמות, הוא הפחית את המחירים עד כדי 70 ל"י ו-30 ל"י. לצורכי תחשיב המחיר הועמדה התמורה ליום עבודה — כולל עקיפות ורווח — על 262.50 ל"י. עוד הוסכם, שבעד עבודות שיבוצעו ברג"י יושלם לפי 16 ל"י לשעה, הכוללים רווח הקבלן. בס"ה שולם בעד עבודות הבנייה סך 4.6 מליון ל"י: עבודות לפי מחיר קבלני, עבודות נוספות שבעדן נקבעו מחירים קבלניים במהלך הביצוע, ועבודות רג"י.

למעשה הייתה התפוקה גבוהה בהרבה אף מהתערכה המתוקנת, בעיקר משום שלרשות הקבלנים הועמד ציוד מיכני של צה"ל, ללא תשלום. מלבד זה, עבודות מסוימות, שמלכתחילה היו צריכות להיכלל במחיר הקבלני, הוכרו כעבודות נוספות.

משרד מבקר המדינה ריכוז מתוך יומני העבודה וממסמכים אחרים נתונים על כלל ימי העבודה, שהשקיע כל אחד מהקבלנים, והכפיל את הס"ה במקדם התחשיבי המוסכם של 262.50 ל"י, שכלל רווח בשיעור 15% בקירוב. התברר, שהסכומים, ששולמו לחמישה מבין ששת הקבלנים על פי החוזים והחשבוניות עלו ב-20% עד כדי 50% על הסכומים, המתקבלים מהחישוב של תמורת ימי העבודה, כפי שנרשמו, לפי המקדם הנ"ל.

התקנת מערכות

1. נבדקה סדרת חוזים, מספטמבר 1970, בסך כולל של 1.9 מליון ל"י, שכללו הספקת ציוד-משלושה סוגים. החוזים היו עם ארבעה קבלנים לעבודות חשמל וזהות באתרים שונים. המחיר הכולל לעבודות היה בחוזים שווה לכל הקבלנים, אולם הרכב המחיר של כל אחד מהם היה שונה. הקבלנים התקשו בהספקת הציוד; שני סוגי ציוד סופקו על ידי צה"ל ולגבי הסוג השלישי התקשר השירות בעצמו עם יצרן מקומי. החוזים עם הקבלנים הועמדו בשל כך על סך 700,000 ל"י. לאחר ההפחתה של הספקת הציוד נוצרו הבדלים גדולים בין מחירי הקבלנים.

2. השירות התקשר באוקטובר 1970 עם קבלן בחווה בסך 738,000 ל"י להספקת והתקנה של ציוד אוורור וקירור. הצעתו של הקבלן הייתה הוולה מבין ארבע הצעות שנתקבלו. עיקר סכום החווה התייחס להספקת ציוד; לפי מבנה הצעת הקבלן הובלח הציוד לסיני והרכבתו באתרים היוו 12% בלבד מהיקף העבודה. הביקורת העלתה, שמחירי הציוד שבחווה עם הקבלן היו גבוהים בהרבה ממחירי ציוד דומה, שנרכש על ידי מנה"ר. ההפרש מגיע, לפי חישובי הביקורת, אף בהתחשב בהפרשי מסים, לסכום העולה על 100,000 ל"י.

בבדיקה של חשבונית ביניים אחרונה מאוגוסט 1971 העלתה הביקורת, שבגלל שיבוש שולם לקבלן סך 30,000 ל"י מעל למגיע, וכן שלא הופחתה הנחה כללית, שהוסכם עליה ושסתכמת ב-32,000 ל"י. השירות הודיע, שבהתחשבות הסופית הוא ינכה את תשלום היתר ויגבה את ההנחה.

הקמת מבנה משרדים ומיתקני עזר

במאי 1970 קיבלה יחידת סמך לשימושה בניין משרדים, מעבדות, מיתקנים ומבני עזר אחרים, שהוקמו במיוחד לצרכיה. עד אז היו משרדי היחידה ומיתקניה משוכנים במבנים בלתי מתאימים ובתנאי צפיפות, שהכבידו ממש על פעילותה, ועוד בשנת 1960 הכינה

היחידה פרוגרמה להקמת מבנים חדשים המותאמים לצרכיה. בשנת 1963 אותר השטח להקמת המבנים. הטיפול בהקמה הוטל על שירותי הבינוי של משרד הבטחון. בתכנון האדריכלי הוחל ב-1964 ובהקמה ב-1966. ההוצאה הכוללת על פיתוח השטח ועל הקמת המבנים — כ-14,000 מ"מ² — תסתכם ב-10 מיליון ל"י בקירוב. בסכום זה לא נכלל שווי הקרקע — כ-32 דונם.

בחודשים אוגוסט — ספטמבר 1970 ופברואר — מארס 1971 בדק משרד מבקר המדינה ביחידה ובשירותי הבינוי של משרד הבטחון את הטיפול בהקמת המבנים: תכנון הפרוייקט, ביצועו וההתחשבות עם המתכננים ועם הקבלנים. נתונים על ההתחשבות עודכנו חלקית בדצמבר 1971.

ניקוז מי גשם. כשנתיים לאחר שהוחל בבנייה הועלתה לראשונה, בדצמבר 1968, בעיית הניקוז בסביבת המבנים. לא נעשו סידורים לניקוז מי הגשם, לכן התעורר הצורך בעשיית סידורים זמניים כדי להתגבר על המים, שהציפו בעונת החורף את השדות והמבנים הסמוכים, דבר העלול לגרום נזקים. היחידה מתלבטת בבעיית הניקוז, שפתרונה יעלה כסף רב, והיא קשורה בתכנית ניקוז כללית של האזור, שעדיין לא גובשה.

התקשרות עם המתכננים. במאי 1964 התקשרו שירותי הבינוי עם מתכנן ראשי. שכרו, כפי שאושר עד מאי 1970, הסתכם ב-163,000 ל"י ועוד 15,000 ל"י בגין מודלים, מדידות ושינוי תכניות עקב שינויים בפרוגרמה. עוד התקשרו שירותי הבינוי עם מתכננים לעבודות ספציפיות, יועצים, מודדים ומחשבי כמויות, ששכרם מסתכם ב-265,000 ל"י.

התקשרות עם קבלנים. בפברואר 1966 הפיצו שירותי הבינוי מכרו לעבודות העיקריות בין 16 קבלנים. נתקבלו 8 הצעות, והעבודה נמסרה למציע הזול ביותר בסך 5.6 מיליון ל"י. ההצעה הייתה זולה ב-5% מההצעה הבאה אחריה.

צו התחלת העבודה ניתן ביולי 1966 ומועד סיומה נקבע לראשית פברואר 1969, והוארך לאחר מכן עד סוף פברואר 1970. העבודה נסתיימה במאי 1970. בהתחשבות הסופית אושר תמורת עבודות הקבלן הראשי סך 6.95 מיליון ל"י שכולל תמורת עבודות נוספות, התייקרויות ופיצויי מיתון. נוסף על החוזה עם הקבלן הראשי נחתמו 26 חוזים נוספים לעבודות שונות, שיסתכמו, לפי הערכה של שירותי הבינוי, בכ-2.2 מיליון ל"י.

ביצוע העבודה. בביצוע העבודה התהוו פיגורים ניכרים מהסיבות הבאות: תכניות לא מושלמות בעת מסירת העבודה; שינויים רבים בפרוגרמה, שנדרשו על ידי היחידה, בחלקם עקב שינויים בתיפקוד לאחר מלחמת ששת הימים; קשיים של הקבלן עקב מחסור בכוח אדם מקצועי ובחומרים במצב הגאות, שהתפתח בשוק הבנייה.

עקב הקשיים שהתעוררו הסכימו שירותי הבינוי לדחות את מועד סיום העבודה ב-13 חודשים — מראשית פברואר 1969 לסוף פברואר 1970, אולם הותנה, שבעד כל יום של פיגור מעבר למועד החדש יחויב הקבלן בפיצויים בסך 1,250 ל"י, בלי שים לב לסיבות. מסירת הבניין הושלמה במאי 1970. מההתחשבות הסופית עם הקבלן הראשי מתברר, שמשרד הבטחון לא עשה לגביית פיצויי פיגורים, כמוסכם. עם זאת הסבירו שירותי הבינוי, שהם לא נענו לתביעה נגדית של הקבלן לפיצויי השהייה עקב פיגורים במסירת תכניות, שנגרמו מחמת שינויים בעבודה.

עם הקבלן הראשי נערכו 23 הסכמים על שינויים ועבודות נוספות בסכום כולל של 970,000 ל"י. הביקורת הצביעה על כך, שחלק מהמחירים, שנקבעו בהסכמי השינויים

עם קבלן זה וכן בהסכמים על עבודות נוספות. שונות, שנערכו עם קבלנים אחרים, על מחירי החוזה המקורי בשיעור גדול יותר מאשר שיעור ההתייקרות המוכרת. שירותי הבינוי הסבירו שמחירי העבודות הנוספות הושפעו מהמצב בשוק הבנייה.

פיצוי מיתון. בחשבון הסופי אושרו לקבלן הראשי פיצוי מיתון בסך 238,000 ל"י. הוראת החשב הכללי מ-15.5.1969 הסמיכה את משרדי הממשלה לפצות קבלנים על ידי תשלום תוספת בשיעור 7% על מחירי החוזה בעד עבודות, שבוצעו אחרי 30.6.1967 לפי מחירים, שהוצעו בתקופת המיתון, שהוגדרה באותה הוראה כתקופה בין 1.6.1966 — 31.8.1967 — וכל זאת נוסף על הפרשי ההתייקרות לפי מדד הוצאות הבנייה. המכרז נפתח ב-23.5.1966, כך שהצעת הקבלן נתקבלה לפחות 8 ימים לפני התאריך הקובע (1.6.1966), ולפי זה לא הגיעו לו פיצויי מיתון.

משרד הבטחון הסביר, שההסדר הכללי על פיצויי מיתון אושר על ידי משרד האוצר לאחר פנייתם של נציגי הקבלנים ובתמיכת משרדי הממשלה המבצעים עבודות בינוי, כשאחת הדוגמאות הבולטות, שהועלו בדיונים, שהתקיימו בנושא זה, הייתה העבודה הנדונה. בשל חוסר תשומת לב של משרד הבטחון וטעות, שטעה לגבי תאריך ההצעה של העבודה הנדונה, הוצע על ידי המשרד ונתקבל על ידי האוצר התאריך של 1.6.1966 במטרה, שגם עבודה זו תיכלל בהסדר.

ההפרש של כמה ימים לגבי התקופה בכללותה אמנם איננו מכריע. עם זאת התאריך, שנקבע לתחולת ההטבה המיוחדת בודאי התבסס על קריטריונים אובייקטיביים, ולא הותאם במיוחד כדי לכלול עבודה זו או אחרת. הוא נקבע על ידי משרד האוצר, כדי שיחייב את כל משרדי הממשלה, ומשרד הבטחון לא היה רשאי להרחיב את תחולת ההטבה ללא אישור משרד האוצר.

פעולות מחלקת המכירות

מחלקת המכירות במשרד הבטחון מטפלת במכירת עודפי רכב, עודפי ציוד, גרוטאות ופסולת אחרת של מערכת הבטחון ושל משרדי הממשלה. החל מיוני 1968 מטפלת המחלקה גם במכירת טובין מוחרמים או בלתי נתבעים, ששלטונות המכס מעבירים אליה. על פי נתוני המחלקה היה היקף המכירות בשנת 1969/70 בסך 14.3 מליון ל"י ובשנת 1970/71 בסך 15 מליון ל"י. בעד שירותי המחלקה נגבית עמלה בשיעור 7% ממחיר המכירה; ההכנסה מהעמלה עלתה על ההוצאות הארגוניות של המחלקה בשנת 1970/71 ב-200,000 ל"י בקירוב. במאס 1971 מנה צוות המחלקה, לרבות עובדי המחסנים והשמירה, 53 עובדים ועוד 6 חיילות בשירות חובה.

בתקופה אפריל-ספטמבר 1971, בדק, לסירוגין, משרד מבקר המדינה את פעולות המחלקה בשנים 1969/70 ו-1970/71. הבדיקה כללה גם את הסדרי קבלת הטובין במחס-ניה, אחסנתם וסדרי הוצאתם למכירה. ביקורת קודמת במחלקה נערכה בשנת 1968 וממצאיה נכללו בדו"ח שנתי 19 (עמ' 559).

לפי הוראות משרד הבטחון מוצעים הטובין למכירה בדרך של מכרזים פומביים. המחלקה רשאית למכור טובין ללא מכרז לגופים ממשלתיים וציבוריים ולמשקי ספר, במחיר הערכה; מכירות לגופים כנ"ל לא נכללו בבדיקה הנוכחית.

בשנת 1970/71 טיפלה המחלקה ב-93 מכרזי מכירה לעומת 80 מכרזי מכירה בשנה שלפניה. מכירות של מתכות אל-ברזליות וגרוטאות ברזל ופלדה (12 מכרזים) היו

כ-40% מההיקף הכספי של כלל המכירות באותה שנה. כ-2,800 כלי רכב נמכרו בשנת 1970/71 תמורת 4.1 מליון ל"י, שהם כ-27% מההיקף הכספי של המכירות באותה שנה.

סדרי הערכה

ועדת המכרזים מונחת בהחלטותיה על ידי מחירי ההערכה, הערכות של שמאים מוסמכים, מידע על מחירי מתכות בשוק העולמי וכיו"ב, וכן על ידי מחירים שהושגו במכרזים קודמים.

— במספר לא קטן של מקרים נמכרו טובין — גרוטאות וסחורות נטושות של המכס — במכרז ראשון, במחירים הנופלים בהרבה ממחירי ההערכה, או מהמחירים שהושגו במכרזים קודמים לסחורות דומות. נימוקי ועדת המכרזים למכירה במקרים חריגים לא מצאו ביטוי בכתב.

— רכב מוערך על ידי שמאי מוסמך. המחלקה נזקקת לעניין זה לשירותים של שמאי אחד בלבד, המעריך את כל כלי הרכב העומדים למכירה. רצוי, שהמחלקה תחלק את העבודה בין שמאים מספר.

רישום פרטי רכב שנמכר

עד נובמבר 1969 טיפלה המחלקה במכירת כל הרכב הממשלתי. מאותו מועד מטפלת המחלקה במכירת רכב של מערכת הבטחון ושלטונות המכס בלבד, ואילו מינהל הרכב הממשלתי מטפל בעצמו במכירת רכב ממשלתי אחר (ראה דו"ח שנתי 21, עמ' 154).

לאחר המכרז מוסרת המחלקה לזוכה, אחרי ששילם את תמורת הרכב, תעודת הוצאה וכתב מכר או כתב מכס בהתאם לעניין. בתעודות, שמוציאה המחלקה, עליה לציין את פרטי הרכב שנמכר, את סוגו ואת מספרי המנוע והשלדה. חשיבות רבה נודעת לדיוק בציון הפרטים האלה כדי להבטיח זיהוי הרכב לצורכי רישוי, ובמידת הצורך — לשם קביעת המס החל עליו.

— בבדיקה הועלו ארבעה מקרים מהמחצית השנייה של שנת 1970, שבהם ציינה המחלקה סוג רכב אחר מזה שנמכר. בשלושה מקרים אלה נמכר רכב מסוג מיניבוס, שהשימוש בו מוגבל על פי תקנות התעבורה, והוא תואר במסמכים כ"רכב מסחרי" או "סטיישן וואגון".

שינויים בתיאור הרכב היו נושא לחקירה מקיפה, שהתנהלה בראשית 1971 על ידי אגף הפיקוח של הנהלת המכס ומשטרת ישראל. במהלך החקירה נתגלו מספר מקרים של שימוש במסמכים, שהוצאו על ידי מחלקת המכירות, למעשה מרמה והתחמקות מתשלום מכס ומס קנייה, אולם לא ניתן היה לקבוע אחריות ישירה של עובדי המחלקה. במקרה אחד סגרה המשטרה את תיק החקירה, משום שקונה הרכב עזב את הארץ. במקרים אחרים, ובכללם שניים מהמקרים שהוזכרו לעיל, הגיע אגף המכס והכלו להסדר עם הקונים על תשלום הפרשי המס החלים על הרכב.

במאס 1971, בעקבות חקירת שלטונות המכס והמשטרה, הוציאה הנהלת המחלקה הוראות המחייבות יתר הקפדה ברישום פרטי רכב שנמכר: לדעת הביקורת על המחלקה להנהיג סדרי בידוק מיוחדים כדי להבטיח, שההוראות יקוימו.

סדרי רישום ובדיקת במחסנים

1. הטובין המיועדים למכירה מועברים לאחסון במחסני המחלקה בצריפין, פרט לטובין כבדים המפונים במישורין משטח המוכר. הטובין מגיעים למחסנים בלווי תעודות העברה או הרשאה של השולח. על המחסנאים לאשר את קבלת הטובין ולדווח למחלקה על פריטתם — כמות, משקל וכדומה. אישור קבלת הטובין על ידי המחסנאים משמש בסיס לרישום מרכזי של האפסניה במחלקה ומאפשר למחלקה לכלול את הטובין שנתקבלו במכרזי המכירה שהיא מפרסמת.

— בדיקת סדרי קבלת הטובין, שערך משרד מבקר המדינה במאי וביוני 1971 העלתה; כי במקרים רבים עבר זמן רב מתאריך קבלת הטובין במחסן ועד הרישום והדיווח על קבלתם למחלקה. אישור קבלה ופרטים על כלי רכב הועברו למחלקה במקרים אחדים שבעה חודשים לאחר שנתקבלו במחסן. במחסן לציד אלקטרוני ורפואי נע משך הזמן מקבלת הטובין ועד לדיווח עליהם — במקרים שנבדקו — מ"מ 15 עד 124 ימים. העדר רישום ודיווח תקינים של ציד המועבר למחסנים מונע מהמחלקה מלטפל במכירת הטובין ופוגע בסדרי בידוק נאותים, במה שנוגע לפיקוח על סדרי הטיפול בטובין ולשמירה על שלמותם.

בבדיקה חוזרת, שערך משרד מבקר המדינה באוקטובר 1971, העלתה הביקורת, שהמחסנאים הדביקו במידה רבה את הפיגור, אולם עדיין נמצאו כמה משלוחים, שהיו מונחים זמן רב מחוץ למחסנים ללא בדיקה ומיון:

— בינואר 1970 נתקבלו במחסן של המחלקה 58 ארגזים ממשרד התקשורת, שהכילו לפי מכתב של משרד התקשורת, ציוד וחומרים חדשים, מסוגים שונים, ארוזים באריזות מקוריות. עד אוקטובר 1971, כ-20 חודש מאז שנתקבלו, לא דיווח המחסן למחלקה על קבלתם והיא לא טיפלה במכירתם; בינתיים היו הארגזים מונחים תחת כיפת השמים. בירור, שערך משרד מבקר המדינה במשרד התקשורת, העלה, שמחיר הקנייה של הציוד שבארגזים היה כ-220,000 ל"י.

— בסוף 1970 נתקבלו במחסני המחלקה מבית המכס בחיפה 17 ארגזים, שהכילו חלקי חילוף לרכב, בצירוף רשימות מפורטות של תכולת הארגזים; תכולת הארגזים הוגדרה על ידי המכס כ"גרוטאות חלקי חילוף לרכב להתכה". 11 מבין הארגזים הנ"ל הוצעו למכירה בנובמבר 1970 כ"גרוטאות להתכה", אך לא התקבלו הצעות. בספטמבר 1971 הוצעו שוב כל הארגזים למכירה לפי משקל, אולם לא נמכרו. רק באוקטובר 1971, לאחר שסוחר עורפים הפנה את תשומת לב המחלקה, שהארגזים כוללים חלקים הראויים לשימוש, החלה המחלקה לבדוק את תכולת הארגזים ולמיינה לשם מכירתה כחלקי חילוף במכרז. המכס אמנם תיאר את המשלוח כגרוטאות להתכה, אולם מתפקיד מחלקת המכירות, כגוף מקצועי המטפל במכירה, היה לעמוד על מהות הטובין המוצאים למכירה.

2. המחלקה עורכת ספירות מלאי במחסניה על ידי ועדה המורכבת משני עובדי המחלקה ומעובד אגף הכספים של משרד הבטחון.

— בשנת 1970/71 נערכו ספירות רק בשניים מתוך ארבעת המחסנים. הספירות לא כללו אפסניה המונחת מחוץ למחסנים ואשר לגביה טרם נרשמה תעודת הכנסה. בשני המחסנים הנותרים לא נערכה כל ספירת מלאי מזה שלוש שנים.

3. אם הסחורות אינן נמצאות במחסני המחלקה אלא ברשות היחידה המוכרת, מפעילה המחלקה באמצעות פקחים פיקוח ומעקב על מסירת הסחורות ללקוחות. הפקחים גם

מלווים קונים פוטנציאליים בסיוורים מוקדמים הנערכים מטעם המחלקה עם פרסום המכרזים, במקום הימצאן של הסחורות (ראה דו"ת שנתי 19, עמ' 559).

- הסדרי פיקוח אלה אינם קבועים לגבי סיוורים ופינוי סחורות ממחסני המחלקה. במחסני המחלקה ניתן הליוי לקונים על ידי עובדי המחסן עצמם. הואיל ועובדים אלה הם האחראים להוצאת האפסניה מהמחסן, אין הסדר זה עונה על צורכי בידוק.

פעולות שיקום

בחודשים יולי-אוקטובר 1971 בדק משרד מבקר המדינה באגף השיקום של משרד הבטחון פעולות של האגף בשיקום נכי צה"ל שנפגעו במלחמת ששת הימים ועד סוף דצמבר 1967. הביקורת נערכה בדרך של בדיקה מידגמית של תיקים וסקירת חלק מתהליכי העבודה. עוד נבדקו הנתונים על ההכשרה המקצועית של עובדי האגף העוסקים בשיקום.

זכויותיהם של הנכים הוסדרו בחוק הנכים (תגמולים ושיקום), תשי"ט-1959 (נוסח משולב), והתקנות שהותקנו על פיו. לנכים גם זכויות מכוח חוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה), תשי"ט-1949. הזכויות העיקריות המוקנות לנכים הן: טיפול רפואי, תגמולים חודשיים בסיסיים, תגמולים מיוחדים, סיוע לרכישת השכלה והכשרה מקצועית, והשמה בעבודה. עוד מקבלים הנכים סיוע לשיקום כלכלי עצמאי, עזרה בהשגת דיור, הקלות שונות במסים; כן קיימות צורות סיוע מיוחדות לנכים קשים.

מספר הנכים, שדרגת נכותם 10% ויותר ושנמצאו בטיפול האגף במאסר 1971, היה כ-12,500, מהם 7,200 שאחוז נכותם 10% עד 24%. כ-3,700 מכלל הנכים נכנסו לטיפול האגף ממלחמת ששת הימים ואילך.

לאגף השיקום יחידה מרכזית ושלוש לשכות מחוזיות: בירושלים, בתל אביב-יפו ובחיפה, ועוד לשכה קטנה בבאר שבע, הכפופה ללשכה המחוזית בתל אביב-יפו. הלשכה המחוזית בתל אביב-יפו, על סניפה בבאר שבע, נותנת שירותים לקרוב לשני שלישים מהזכאים, שמקום מגוריהם מנתניה דרומה; הלשכה בחיפה נותנת שירותים לנפגעים שמקום מגוריהם בחיפה והצפון, שהם כרבע מהזכאים; הלשכה בירושלים נותנת שירותים לנפגעים המתגוררים בעיר ובסביבתה. היחידה המרכזית כוללת: מחלקה לתביעות ולתגמולים, ממונה על השירותים הרפואיים, ממונה על ענייני תעסוקה והכשרה מקצועית, ממונה על ענייני שיקום כלכלי, וממונה על השירותים הסוציאליים.

באוקטובר 1971 היו מועסקים באגף בנושא השיקום 118 עובדים ועוד 18 חיילות. בין העובדים 12 מנהלים, 8 רופאים, 21 עובדים סוציאליים והשאר עובדי שיקום אחרים ולבלרים. סגל זה מטפל בנכים וכן במשפחות שכולות. לאגף תפקידים נוספים: הכוונת החייל המשוחרר, והנצחת החל; בתפקידים אלה עוסקים עובדים אחרים. הוצאות על כוח האדם והמינהל של האגף הסתכמו בשנת 1970/71 ב-1.8 מליון ל"י בקירוב.

להלן נתונים על תקציב השיקום.

תקציב השיקום בשנים 1969/70 – 1971/72 (באלפי ל"י)

התוצאה 1969/70	התוצאה 1970/71	תקציב מקורי (1) 1971/72	
11,365	14,924	15,779	תגמולים לנכים
2,094	2,719	2,969	השכלה והכשרה מקצועית
4,196	5,342	5,546	טיפול רפואי וציוד רפואי
6,564	8,687	8,867	הוצאות הקשורות ברכב
1,732	3,784	3,680	דיור ושיכון לנכים
1,300	1,550	1,300	הלוואות לשיקום כלכלי
3,014	3,095	3,212	סיוע בצורות שונות
30,265	40,101	41,353	ס"ה לנכים
12,893	14,347	15,300	תגמולים למשפחות שכולות
3,032	2,934	3,302	סיוע אחר למשפחות שכולות
15,925	17,281	18,602	ס"ה למשפחות
2,600	3,050	3,000	הלוואות רגילות לדיור ושיכון לנכים ולמשפחות שכולות
48,790	60,432	62,955	ס"ה כולל

(1) עד סוף ינואר 1972 הוגדלה ההקצבה בסעיף משנה שיקום שבתקציב הבטחון לשנת 1971/72 בסך 10.6 מליון ל"י.

לתגמול חודשי קבוע זכאי כל נכה, שדרגת נכותו 10% ומעלה. התגמול נקבע לפי דרגת הנכות, והוא נע לגבי נכה נשוי אב לילד אחד בין 33 ל"י לחודש לבין 326 ל"י לחודש. נכים שאינם עובדים זכאים לתגמולים מיוחדים, ששיעורם גבוה יותר ומיועד לקיים אותם: נכה שאיננו עובד בשל היותו בטיפול רפואי זכאי לתגמול טיפול רפואי; אם טרם הושם בעבודה, הוא זכאי לתגמול חוסר פרנסה. מי שאין סיכוי לשקמו בעבודה זכאי לתגמול לצרכים.

הביקורת הקיפה 215 תיקים של נכים מבין אלה, שנפגעו במלחמת ששת הימים ובמחצית השנייה של שנת 1967. 171 תיקים היו של חיילים, שנפגעו בשירות מילואים. התיקים נבחרו על פי דגימה אקראית לפי לשכות * ואחוזי נכות מתוך 700 תיקים של נכים, שקיבלו תגמולים מיוחדים במשך תקופה העולה על שלושה חודשים רצופים. במידגם ניתן ייצוג עודף לתיקים של נכים בעלי אחוזי נכות גבוהים. נכללו בבדיקה גם מספר תיקים של נכים בעלי אחוזי נכות גבוהים, שקיבלו תגמולים מיוחדים תקופה קצרה משלושה חודשים. התיקים שנבדקו התחלקו, לפי אחוזי נכות, כדלהלן: 60% תיקים עד 24%; 83 תיקים 25%–49%; 72 תיקים 50%–100%.

1. הטבלה בעמוד הבא מראה את מצב הנכים, שתקיהם נבדקו, מבחינת משך הזמן שבו היו תלויים למחייתם בתגמולים מיוחדים.

* בלשכת באר שבע נבדקו רוב התיקים של הנפגעים מהתקופה הנדונה.

תל-אביב					הפסיקו לקבל תגמולים מיוחדים
יפו	באר-שבע	חיפה	ירושלים	ס"ה	
27	7	29	14	77	עד 12.1967
35	13	17	13	78	מ-1.1968 עד 12.1968
14	10	6	2	32	מ-1.1969 עד 12.1969
2	1	3	1	7	מ-1.1970 עד 12.1970
11	4	4	2	21	המשיכו לקבל תגמולים מיוחדים בשנת 1971
89	35	59	32	215	ס"ה

הפסקת התלות בתגמולים המיוחדים של האגף מעידה בדרך כלל על יכולתו של הנכה לפרנס את עצמו. מהטבלה עולה, שעד סוף שנת 1968, כשנה עד שנה וחצי לאחר ההי-פגעות, הפסיקו 73% מהנכים שנכללו בבדיקה את תלותם בתגמולים מיוחדים. מקץ ארבע שנים היו עוד 21 נכים תלויים בתגמולים מיוחדים.

2. המגע הקבוע של הנכה הוא בדרך כלל עם עובד שיקום שהוא עובד סוציאלי. חלק ניכר מהעובדים הסוציאליים הם בעלי השכלה אקדמאית מושלמת, והאחרים הוסמכו לפי תקנות שירותי הסעד (כשירים לעבודה סוציאלית), תשי"ט—1959 (ראה דו"ח זה, בפרק על משרד הסעד — "הכשרת עובדים סוציאליים"). מבחינת רמת ההכשרה של העובדים הסוציאליים של האגף חלה התקדמות ניכרת לעומת המצב, שהיה קיים באגף לפני שנים אחדות (ראה דו"ח שנתי 19, עמ' 562). לעומת זאת סובלת עבודת השיקום מתחלופה רבה יחסית בקרב סגל עובדי השיקום, ומסתבר, שאחת הסיבות לכך היא, שמסלול קידום המקצועי של עובדי השיקום איננו מפותח, ובמשך השנים, שבהם פועל שירות השיקום, התקדמו עובדים סוציאליים ספורים בלבד לעמדות בכירות באגף.

בהתאם להוראות האגף מתכנס בכל לשכה לעתים מזומנות צוות עובדי השיקום לשם דיון בענייני שיקומם של הנכים וסידורם בעבודה. ברוב המקרים נדון שיקומו של נכה על ידי הצוות סמוך למועד הגיעו לטיפול הלשכה. הוראות האגף ממליצות, שהצוות ייעזר במידת הצורך בייעוץ של מומחים מחוץ לאגף, אך אין הנחיות מפורטות בעניין זה, ואין מסגרות המחייבות היעזרות במומחים. מבדיקת התיקים ועיון בפרוטוקולים של ישיבות צוות התברר, שמבין 215 התיקים שנבדקו ואשר רובם הם של נכים בעלי אחוזי נכות גבוהים, הופנו ב-49 מקרים נכים להתייעצות עם פסיכולוגים, תחנות אבחון או יועצי תעסוקה.

לעתים תלויה הצלחת השיקום בכך, שהנכה יקבל טיפול פסיכותרפאוטי. במסגרת האגף אין שירות של טיפול תמיכתי מסוג זה. האגף מוכן לשאת בהוצאות הכרוכות בטיפול כזה, אם נכים פנו לקבלו מחוץ לכתליו. לאחרונה נעזר האגף, כפי שהודיע על כך למשרד מבקר המדינה, בשירותיה של קבוצת פסיכולוגים הן לשם טיפול בנכים והן לשם הדרכת עובדי השיקום. ממדיה של פעולה זו עודם מצומצמים. פיתוח תהליכי אבחון והפנייה לטיפול תמיכתי והיעזרות במומחים מתאימים, רצויים.

כלי עזר עיקרי לאיסוף המידע על מצבו של הנכה ועל צרכיו הוא התיק האישי, המכיל במתכונתו הנוכחית בעיקר נתונים, כפי שמסר הנכה בטפסים שונים שהוא ממלא או

בשיחות עם עובד השיקום. נסיונות יוזמים של האגף להרחיב את המידע והתיעוד, אודות הנכה, משפחתו וסביבתו הם מועטים, ואין הוראות בעניין זה. האגף אינו מקפיד, שעובדי השיקום ירשמו בצורה שיטתית תוצאות שיחותיהם וסיכומיהם עם הנכה, ממצאים מביקורי בית ומביקוריהם במקומות עבודה, ואין מתכונת אחידה לרישום ולדיווח בעניינים אלה. העדרם של דפוסי דיווח מקשה על מעקב אחר מצבו של הנכה ואחר תוצאות הפעולות שנקטו.

הדיון בפניות הנכה בעניינים, שהסדרתם כרוכה בהוצאה כספית, הוא בוועדות ממליצות, המורכבות בדרך כלל מראש הלשכה המחוזית, ממונה על ענייני שיקום כלכלי, ונציג הנכים (להלן — ועדה ממליצה). עובד השיקום, המטפל בנכה באופן שוטף, שאיננו חבר הוועדה, בדרך כלל אינו משתתף בדיוניה, ואף לא תמיד מקפידים, שעם בקשת הנכה תוגש גם חוות דעת של עובד השיקום. כיוון שהמידע המרוכז בתיק האישי אינו תמיד מקיף די הצורך, אין ודאות, שבפני הוועדה הממליצה נמצאים מירב הנתונים החשובים לשיקוליה. ההחלטות של הוועדות עצמן לעתים אינן מנומקות בכתב, או שהנימוקים שנרשמו אינם משקפים את מלוא השיקולים. יש שהשוואת החלטות שנתקבלו מצביעה על חוסר עקביות, כאשר בנסיבות דומות ניתנה במקרה אחד החלטה שלילית ובמקרה אחר החלטה חיובית. לגבי החלטות בעלות משקל כספי ניכר ומשמעות אנושית ואשר צריכות להתקבל לפי קריטריונים מורכבים ולהביא בחשבון גורמים המיוחדים למקרה הספציפי, נודעת חשיבות, מבחינת המינהל התקין, לכך, שיוקפד על תיעוד ורישום של השיקולים והפעולות.

ממצאים דומים מכמה בחינות העלתה הביקורת בבדיקה, שנערכה בשנת 1968 על סדרי הטיפול באלמנות (דו"ח שנתי 19, עמ' 562). בעקבות אותה ביקורת נקט האגף כמה פעולות מינהליות, שמטרתן לשפר את סדרי התיעוד והרישום בתחום זה (דו"ח שנתי 20, ממצאי מעקב, עמ' 674); האגף לא יישם לקח זה גם לגבי הצדדים השווים בטיפול בנכים.

3. הטבלה הבאה מראה את התפלגות מספר הנכים, שתיקיהם נבדקו, מבחינת דרך שיקומם בעבודה.

ס"ה	תל-אביב				צורת השיקום
	ירושלים	חיפה	באר שבע	יפו	
62	12	23	5	22	חזרו או הוחזרו לעבודתם הקודמת ⁽¹⁾
61	7	11	14	29	עובדים בפועל, בלא שקיבלו עזרה להכשרה מקצועית ⁽¹⁾
29	3	9	7	10	הוכשרו בעזרת האגף ועובדים
27	7	9	1	10	עדיין לומדים (לימודים גבוהים בדרך כלל)
3	—	1	1	1	הוכשרו ואינם עובדים
19	1	4	5	9	לא הוכשרו ואינם עובדים (ברובם עדיין תלויים בתגמולי האגף) ⁽¹⁾
14	2	2	2	8	לא ידוע ⁽²⁾
215	32	59	35	89	ס"ה

(1) כולל נכסים שנעזרו בתמיכה לשיקום כלכלי עצמאי.

(2) רובם משוקמים, אך מן התיעוד לא נראה אופן השיקום.

השיקום התעסוקתי בדרך כלל קל יותר כאשר לנכה מקום עבודה, שאליו הוא יכול לחזור על אף נכותו. מירב בעיות השיקום התעסוקתי התעוררו במקרים, שלא היה לנכה מקום עבודה קבוע טרם הפגיעה או שבגלל פגיעתו לא יכול היה לחזור לעבודתו הקודמת, וגם לא היה יכול או לא היה מעוניין לפנות ללימודים.

הביקורת הצביעה על מקרים מספר, שבהם התאריך מאד תהליך השיקום התעסוקתי, והטיפול של האגף לא היה רצוף די הצורך כדי לזרזו. במקרים אחרים לא קדמה לנסיגות השיקום התעסוקתי הכנה מספקת של הנכה או של מקום העבודה, או שלא היה מעקב נאות אחרי הצלחת קליטתו. מבדיקת כמה מהתיקים נראה, שרופאי האגף לא תמיד נדרשו לתת הנחיות מפורטות בדבר כושרו הפיסי ומגבלותיו של הנכה, שיהא בהן כדי להדריך את עובדי השיקום ואת הרשות המוסמכת המטפלת בהשמה בעבודה, בבחירה של צורת השיקום התעסוקתי *.

4. אחת הבעיות הכרוכות בשיקום תעסוקתי היא למנוע, שמתן תגמולים מיוחדים, שלהם זכאי נכה שלא סודר בעבודה, יעודד חוסר נכונות להשתלב בעבודה, שכן במקרה כזה עלולה העזרה החומרית הניתנת על ידי האגף לעכב את תהליך השיקום ואף להכשילו.

(א) נכה שאינו יכול לעבוד בשל היותו בטיפול רפואי זכאי, כאמור, לתגמול מיוחד — "תגמול טיפול רפואי" — המשתלם על פי אישור של רופא הלשכה. האגף מרכיב מדי פעם בפעם ועדת כושר עבודה, שבה משתתף רופא מוסמך של האגף, רופא מומחה מן החוץ ועובד סוציאלי, כדי שיקבעו אם נכה מסוגל לעבודה, ואם כן, לאיזה סוג עבודה. בדיקת המקרים, שתגמולי טיפול רפואי שולמו במשך תקופות ארוכות ברציפות, העלתה, שהיו ביניהם חמישה מקרים של נכים בעלי אחוזי נכות נמוכים, שלא היו למעשה בטיפול רפואי פעיל, אך הם לא הועמדו לפני ועדת כושר עבודה. נמצאו גם שלושה מקרים, שהיה אישור מפורש של רופא או של ועדת כושר עבודה, שהנכה סיים טיפול רפואי ומסוגל לעבודה, ולא נעשה מאמץ מספיק להשימו בעבודה.

(ב) נכה המבקש עזרת הלשכה לסידור בעבודה עליו להירשם בה כמועמד. עד להשמתו בעבודה מתאימה הוא זכאי לתגמול חוסר פרנסה, אם אין לו הכנסה כדי שיעור, שנקבע בחוק. במקרים אחדים שולמו תגמולי חוסר פרנסה לנכים, שסירבו להיקלט בעיסוקים, שהציע להם צוות התעסוקה של הרשות המוסמכת, אף כי הסירוב, כפי שמראים המסמכים, נראה בלתי סביר לאגף. עוד העלתה הביקורת, שהאגף לא תמיד הקפיד על המבחן של העדר הכנסה כדי שיעור שנקבע בחוק.

5. בעיות שיקום קשות במיוחד מתעוררות אצל נכים פגועי ראש. בראשית 1971 בדק משרד מבקר המדינה 10 מקרים של פגועי ראש בעלי אחוזי נכות גבוהים, מהם 5 מנפגעי מלחמת ששת הימים. הממצאים לגבי 5 מקרים אלה התייחסו בעיקר למידת ההכנה של הנסיונות לשיקום בעבודה; לסעד שניתן לנכים בתקופה ההתחלתית; ולמידת ההזדקקות לטיפול פסיכולוגי. בעקבות הבדיקה נמסרו המלצות לאגף השיקום, והן נדונו עמו. בביקורת הנוכחית נכללו 3 מקרים נוספים של פגועי ראש בעלי אחוזי נכות גבוהים, שהאגף הכיר בהם כבלתי ניתנים לשיקום תעסוקתי.

באחד ממקרים אלה נתגלו בטיפול הכולל, שניתן לנכה בן 30. נשוי ואב לשישה ילדים, עיצורים אומיני סטרטיביים, שהייתה להם השפעה בלתי רצויה על מצב הנכה ומשפחתו: זמן קצר לאחר הפגיעה נתקלה משפחת הנכה בקשיים כלכליים. פנייתה של העובדת הסוציאלית בלשכה אל האגף בבקשה, שיאושר מענק למימון ביקור ילדי הנכה במעון, משום שאשת הנכה הייתה בחודשי הריונה האחרונים, נדחתה בנימוק של

* הרשות המוסמכת מתמנה בחוקף תקנות העסקת נכי מלחמה, תשי"א—1951.

מגבלות תקציביות ובנימוק, שהקרן הסוציאלית של האגף מיועדת לטיפול בבעיות הקשורות ישירות בנכות בלבד * . המלצת רופא הלשכה לאגף, שיאושר מענק לעזרת בית עבור הנכה, השווה בביתו ואשתו מטפלת בו, נדחתה בנימוק, שהאגף אינו מאשר עזרת בית, כאשר אשת הנכה יולדת **. מאוחר יותר אישר האגף מענק חודשי קבוע לעזרת בית. רופא הלשכה המליץ בפני האגף להגדיל את המענק בהסבירו, כי אשת הנכה מתקשה לשאת בעול המוטל עליה. לאחר ארבעה חודשים נדחתה ההמלצה בנימוק, שהרופא לא הסביר, מהי העזרה האישית, שהנכה זקוק לה. כעבור חודשיים נוספים הוחלט להעלות את גובה המענק לעזרת בית. הטיפול במציאת דירה מתאימה עבור הנכה ומשפחתו. ארך שנה, בין היתר עקב שיבושים ועיכובים מינהליים.

6. האגף מעניק סיוע לנכים, בצורת הלוואות ומענקים, לצורך יצירת מקור פרנסה עצמאי או לביסוס מקור פרנסה הקיים ברשות הנכה. האגף נוהג גם להעניק עזרה ל"השלמת שיקום", למשל על ידי מתן מענק לתשלום מסים החלים על רכב, שנועד לשמש את הנכה בעסקו או בעבודתו. עוד מסייע האגף לנכים בדרך של מתן המלצות למשרדי ממשלה ולמוסדות אחרים להענקת רשיונות, זכויות, והנחות למטרת שיקום כלכלי עצמאי. הסיוע ניתן לפי המלצותיה של ועדה ממליצה, הדנה בתכנית, שמגישה לה הנכה. (בעניין המלצות להקצאת תחנות דלק, ראה בדו"ח שנתי 17, עמ' 562).

הסיוע לשיקום כלכלי עצמאי מעורר בעיות מיוחדות מכמה בחינות. הצלחת התכנית תלויה בגורמים רבים, והערכת סיכוייה דורשת בדיקה יסודית; היקף ההוצאה מתקציב האגף עלול להיות בסכומים גדולים יחסית. טובת ההנאה המוקנית היא לעתים בעלת משקל רב.

ב-37 מקרים מאלה שנבדקו קיבלו הנכים הלוואות ומענקים לשיקום כלכלי עצמאי; ב-18 מקרים נוספים ניתן סיוע כספי ל"השלמת שיקום". ב-10 מקרים נתן האגף המלצה לזכות ציבורית על מונית, ב-3 מקרים אחרים ניתנה המלצה למינהל מקרקעי ישראל להענקת זכיון להקמת תחנת דלק. ב-10 מהמקרים, שניתן סיוע כספי, לא הצליחה התכנית, והנכים קיבלו שנית סיוע לשיקום כלכלי עצמאי או שהמשיכו לקבל תגמולים מיוחדים מן-האגף.

בתקנות השיקום ובהוראות האגף אין הנחיות מפורטות בדבר הקריטריונים, שעל הוועדה להתחשב בהם במתן ההמלצה לסיוע לשיקום כלכלי עצמאי. הוועדה גם אינה נוהגת להיעזר לצורך המלצותיה בחוות דעת מקצועית לגבי סיכויי הגשמתה של התכנית, שבה היא דנה, ואינה מקפידה לרשום את השיקולים המנחים אותה בהחלטותיה.

משרד מבקר המדינה ממשיך לבדוק את פעולות אגף השיקום בכמה תחומים של הסיוע לשיקום כלכלי.

7. נכים בעלי נכות קשה יכולים לקבל דיור ממשרד הבטחון בדמי שכירות נמוכים, ואם הם מעוניינים לרכוש דירה, הם זכאים להלוואה מיוחדת, הניתנת לתקופה של 25 שנים, בריבית של 4% וללא הצמדה. שאר הנכים יכולים לקבל הלוואות, שסכומיהן בין 4,000 ל"י ל-15,000 ל"י, גם הן בתנאים נוחים. כן קיימים הסדרים בין משרד הבטחון לבין משרד השיכון בעניין המצאת דיור לנכים.

100 מתוך קבוצת הנכים, שתיקיהם נבדקו, קיבלו סיוע לדיור. 64 מהם קיבלו הלוואות בסכום כולל של 513,000 ל"י. לרשות 11 נכים הועמדו דירות של משרד הבטחון בדמי שכירות נמוכים. ב-25 מקרים הומצא דיור במסגרת הסדרים עם משרד השיכון.

* הביקורת הצביעה על שני מקרים אחרים, שהאגף אישר מענק למימון ביקור ילדים במעון, לנכים בעלי משפחה יותר קטנה.

** הביקורת הצביעה על שלושה מקרים אחרים, ביניהם של נכים בעלי אחוזי נכות יותר נמוכים, שבהם אושר מענק לעזרת בית, כשאשת הנכה יולדה.

8. אופי עבודת השיקום והיקפה מחייבים היעזרות רבה במידע מאורגן ומעודכן ומעקב מתמיד אחר פעולות השיקום בכלל ומצב הנכים בפרט. מידע זה מאפשר הערכת יעילות של שיטות העבודה ותכליתיותן. אבחון ואיסוף אינפורמציה על צורכי הנכה מאפשרים מתן שירותים וטיפול נאות.

באגף מתנהלים רישומים שונים על מצבת הנכים, רשימות של מקבלי תגמולים מיוחדים, רשימת מועמדים לסידור בעבודה וכיו"ב, לצורך עבודתו השוטפת. אולם האגף אינו מנתח ניתוח משמעותי נתונים על מצב הנכים, וגם אינו עוקב בצורה שיטתית אחר תוצאות פעולותיו כדי להגיע למסקנות מבוססות על יעילות שיטות עבודתו. לדעת הביקורת מן הראוי שהאגף ינהיג שיטות מתאימות לצבירת מידע ולמעקב.

9. האגף כמעט לא נזקק לעזרה של גורמי חוץ לעריכת מחקרים בנושאי עבודתו. לראשונה בשנים 1969 ו-1970 הזמין האגף שני מחקרים, שאחד מהם דן בבעיותיהן של אלמנות; המחקר עוד לא הסתיים. המחקר השני שתוצאותיו הומצאו לאגף בראשית 1971, נסב על השאלה מה ידוע לאוכלוסיית הזכאים — נכים ומשפחות שכולות — על שירותי האגף ומה מידת שביעות רצונם מהשירותים. בשל המטרות, שהוצבו למחקר זה ובשל השיטות, שהותוו לביצועו, האינפורמציה, שנתקבלה ממנו, היא בעלת תועלת מעשית מוגבלת. לדעת הביקורת על האגף לשקול, בהתייעצות עם גורמים מקצועיים מתאימים, כיצד הוא יכול להיעזר בצורה יותר רחבה במחקרי חוץ.

מנהל אגף השיקום הודיע למשרד מבקר המדינה בדצמבר 1971, שבשיתוף עם המחלקה לפסיכולוגיה של אחד המוסדות להשכלה גבוהה מכין האגף תכנית להקמת מעון יום מיוחד, שבו תקום פעילות תעסוקתית וחברתית לנכים הזקוקים לכך ובמיוחד פגועי ראש, הן כמסגרת טיפולית, והן כמסגרת למחקר ולהתוויית דרכים לטיפול.

*

משרד הבטחון, באמצעות אגף השיקום, נותן עזרה נרחבת ומגוונת לנכי צה"ל כדי להקל שיקומם. בשירותי האגף נודע משקל רב להטבות כספיות ישירות, שהן אמנם במקרים רבים גם האמצעי היעיל להשגת המטרה. עם זה היה נכון, לדעת הביקורת, לתת יתר משקל גם לצורות אחרות של עזרה, ובמיוחד ליעוץ ולטיפול התמיכתי. עוד נראה, שעל האגף להוסיף ולגבש את מדיניות השיקום ואת הקריטריונים למתן עזרה ולהקפיד על הפעלתם העקיבה; ולהיעזר במערכת מתאימה לצבירת מידע, מעקב ומחקר על שיטות עבודתו, לשם השוואה מתמדת בין תכליות לבין הישגים.

משק לשעת חירום

משרד מבקר המדינה בודק את הפעולות של גופים שונים הדרושות להכנת המשק האזרחי לשעת חירום. פעולות אלה מוכוונות ומתואמות על ידי ועדת מל"ח עליונה, שהיא ועדה בינמשרדית. כיושב ראש של הוועדה מכהן שר הבטחון; עובד בכיר של משרד הבטחון משמש כממלא מקום קבוע ליושב ראש הוועדה, ולידו פועל מטה מתאם במשרד הבטחון. (בנוגע לתפקידים ולארגון של מערך מל"ח ראה דו"ח שנתי 21, עמ' 674).

הבדיקות, שנערכו בשנת 1971 הקיפו את הנושאים הבאים: הכנת מלאי לשעת חירום; הפעולות לתכנון והכנה של אמצעים להבטחת אספקת מים לאוכלוסיה בשעת חירום.

מלאי לשעת חירום. באוקטובר 1971 המציא מבקר המדינה חוות דעת מיוחדת לוועדת הכספים של הכנסת, לפי בקשתה, בדבר רמות המלאי במשק הממשלתי הדרושות בשים לב לצורכי שעת חירום ותיפעול שוטף תקין. (ראה בדו"ח זה, עמ' 197).

לצורך הכנת חוות הדעת, במה שנוגע למלאי לשעת חירום, נערכו בחודשים אפריל — יוני 1971 בדיקות במטה המתאם שליד ועדת מל"ח עליונה, וכן במשרד המסחר והתעשייה, במשרד הבריאות ובמשרד הפנים. נבדקו: החלטות של רשויות מל"ח בנוגע לרמות המלאי הדרושות וההסדרים להכנתו והחזקתו. בסיכום חוות הדעת נאמר בעניין זה: "אשר לכוננות לשעת חירום נמצא, שלרוב קיים תכנון ברור של הצרכים, ויש הסדרים לעדכון השוטף. בכמה תחומים נותר פער בין המצוי ובין הדרוש, אם בהנהגת סדרי ניהול נאותים ואם בקיום המלאי ברמה הרצויה. בחלק מן הנושאים ניתן לגשר על הפער אף באמצעים צנועים יחסית". הממצאים, שהועלו בעניין בבדיקות במשרדים השונים, נכללו בפרקים על המשרדים הבאים: משרד מסחר ותעשייה, משרד הבריאות, משרד הפנים. עוד נבדקו רמות המלאי של דלק ושל גז לבישול; הממצאים נמסרו למינהל הדלק.

אספקת מים לשעת חירום. ביקורת על הנושא נערכה בחודשים יולי עד אוקטובר 1971 בוועדת מל"ח עליונה, ברשות לכווח ולמים — שהיא אחת הרשויות של ועדת מל"ח עליונה, בחברת מקורות וב-31 רשויות מקומיות, ובכללן שלוש הערים הגדולות. בעיקר נבדקו: ההסדרים בדבר תכנון הצרכים, הכנת האמצעים, ותחזוקת ציוד לשעת חירום. ממצאי הביקורת מובאים בדו"ח זה, עמ' 384.